

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

3. Громовий В. Індивідуальний педагогічний супровід учнів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/school/upbring/1240/?list=0/>
4. Деражне Ю. Л. Тьютор в открытом обучении: учеб.-метод. пособие / Деражне Ю. Л. – М.: Изд-во Департамента федеральной государственной службы занятости населения Московской области, 1998. – 58 – С. 7.

Ганіч Н. І.*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОФІЛЬНИХ КЛАСАХ

Стаття присвячена особливостям викладання мов та літератур старшокласникам, які навчаються за різними профілями.

Старша школа функціонує як профільна. Це створило умови для врахування індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів, для формування в школярів орієнтації на той чи інший вид майбутньої професійної діяльності. Профільна школа найповніше реалізує принцип особистісно орієнтованого навчання, що значно розширює можливості учня у виборі власної освітньої траєкторії. Актуальне питання сучасності: як за короткий проміжок часу виховати конкурентоспроможну особистість, яка володіє необхідними знаннями, уміннями й навичками, готова рухатися далі у своєму професійному розвитку? Можливо, реалізувати дану мету через формування потрібних компетенцій і допомагає саме профільна освіта.

У процесі розбудови української держави надзвичайно зростає значення вивчення в школі гуманітарних дисциплін, серед яких література посідає особливе місце, оскільки сприяє формуванню загальної культури, моралі та світогляду молоді. Художня література має відіграти особливу роль у формуванні творчо розвиненої, активної особистості. Разом із письменником ідучи за героєм, учні пізнають світ в естетичній і світоглядній єдності. Перед учителем літератури в сучасній школі встають складні педагогічні завдання, які в значній мірі визначаються особливостями загальнокультурної ситуації в суспільстві: потреба повернути багато втрачених духовних цінностей і в той же час негативним відношенням до стереотипів у педагогіці щодо оцінки художніх творів. Пошук нових підходів до викладання, різні форми проведення занять, побудова найбільш ефективних структур уроку в сучасній теорії й методиці приводять до системи вибору таких видів діяльності, які вчать школярів реалізовувати власний творчий потенціал по відношенню до шкільного курсу.

Профільна гуманітарна школа повинна давати літературну

* © Ганіч Н. І.

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

освіту *«понад загальноосвітній рівень»*. Тож вона має відрізнитися від загальноосвітньої передовсім таким аспектами:

1. Витонченішим підходом до аналізу й інтерпретації художнього тексту, зокрема – значно розширюється методична палітра шляхів аналізу художнього тексту (поряд із традиційними його шляхами: пообразним, проблемно-тематичним, «слідом за автором», – значно ширше ніж у інших профілях, застосовуються компаративний, інтертекстуальний, імагологічний, філологічний та інші шляхи аналізу художнього тексту).

2. У ній ширше й глибше, ніж у класах іншого профілю, репрезентуватимуться літературознавчі терміни й поняття.

3. Детальніше робитимуться огляди літературних діб, напрямів, стилів.

4. У філологічних класах літературу як вид мистецтва доцільно опановувати не тільки через слово, а й активно залучати візуальне мистецтво – малярство. Але викладання літератури в культурологічному контексті в усіх типах профільної школи повинно відбуватися з обов'язковим збереженням «літературоцентризму», тобто домінуючої ролі саме літератури за фонові ролі інших видів мистецтва.

Принцип тут незмінний: література – центр, інші види мистецтва – тло. Тим більше, що паралельно з «Світовою літературою» функціонують інші предмети естетичного циклу: «Музика і співи», «Образотворче мистецтво», «Світова художня культура», які покликані займатися культурологічними проблемами.

5. Ширшим є розгляд «навкололітературного контексту» (епістолярію письменників, їхніх мемуарів, творів на кшталт «ім'ярек у спогадах сучасників»).

6. Глибше вивчатимуться біографічні відомості про письменників. Але, знову-таки, принцип тут незмінний для всіх типів профільної школи: БВП були, є і завжди будуть периферією літературної освіти, у той час як літературний твір – її безумовним центром.

Якісне науково-методичне забезпечення профільного навчання – одна з найважливіших умов його успіху. Зроблено тут чимало: створено програми, курси за вибором, факультативи, підручники. Однак, як на мене, залишається нез'ясованим для багатьох учителів головне питання їхньої роботи – невизначеність шляхів аналізу художнього твору, якими вони мають бути, ці шляхи. Чим відрізнятимуться від тих, які застосовуються у звичайних, непрофільних класах?

Оскільки проблема читання, формування читача, його духовного світу продовжує бути чи не найбільш актуальною науковою проблемою, у методичній науці віддається перевага прийомам роботи, які забезпечують цілісність сприйняття художнього тексту, його глибокої інтерпретації, розуміння поетики автора. Не випадково всі: методисти й учителі називають чи-

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

тання та вивчення літературного твору, його інтерпретація основою базового компонента освіти. Вивчення світової літератури як профільного предмета покликане розширити обрії філологічного та загально-гуманітарного мислення школярів, передбачає здійснення ними аналізу художнього твору за складнішими схемами, вивчення літературних явищ у щонайширшому світоглядно-філософському та культурологічному контексті доби, у зіставленні з типологічне спорідненими явищами культури.

За умов профільної освіти особливого значення набуває потреба якнайповніше представити предмет, розкрити його потенційні можливості, викликати до нього інтерес учнів. Досягти цього можна кількома шляхами, зокрема через інтенсифікацію навчання, використання новітніх освітніх технологій. Адже ці технології надають уроку динаміку, підвищують його ефективність. Щоб виховати в учнів готовність і вміння роздумувати над прочитаним, навички грамотного читача, текстового аналітика, здатність критично мислити, необхідно у своїй роботі використовувати технологію читання та письма для критичного мислення. Зміст твору відкривається лише тим, хто прагне критично його осмислити.

Глибшим також у процесі профільного вивчення курсу світової літератури є й освоєння школярами теорії літератури, поетики. Більша кількість годин на вивчення предмета має пропорційно спрямовуватися на різні складники й напрями літературної освіти (життєписи письменників, текстуальне вивчення твору, розвиток зв'язного мовлення, позакласне читання, різне читання). За умов профільного навчання зростає також можливість учителя моделювати навчальний курс відповідно до власних методичних поглядів, уводячи додатковий матеріал або поглиблюючи методу його вивчення. Також у системі профільної освіти значно зростає обсяг самостійної навчальної діяльності школярів та урізноманітнюються й ускладнюються її форми.

В умовах профільної освіти вчителі у своїй діяльності повинні використовувати сучасні педагогічні технології та поповнювати власний арсенал найрізноманітнішими технологіями організації навчально-виховного процесу. Це інтерактивні, проєктні, інформаційно-комунікативні та інші сучасні технології навчання. Оскільки учень стає активним співтворцем уроку, самого процесу вивчення літератури, то на перший план виходять активні та інтерактивні форми та методи роботи, проєктна діяльність, інформаційні комп'ютерні технології, проведення імітаційних дидактичних ігор, інтегрованих бінарних уроків.

Актуальними залишаються питання як організації навчальної діяльності в профільних класах, так і змістового наповнення предметів. Не секрет, що учні ще не готові бути суб'єктами обрання профілю (за них обирають батьки, класні керівники, друзі), а вчителі не можуть бути повною мірою суб'єктами про-

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

фільного викладання (система підготовки й перепідготовки педагогічних кадрів для викладання в умовах профільної освіти лише формується). Крім того, навчально-методичне забезпечення не відповідає сучасним вимогам щодо реалізації Концепції профільної освіти й здійснюється більшою мірою за рахунок батьків і вчителів; молодь не затримується в школі (відповідно збільшується розрив між віком дітей і віком учителів, які не завжди мають можливість і бажання встигати за інформаційними й суспільними змінами у світі).

У доцільності профільного навчання ніхто не сумнівається. Воно допоможе позбутися необхідності вчити всіх однаково, уникнути перевантаженості учнів, дасть можливість урахувати індивідуальні спроможності, особливості кожного з них, пізнавальні інтереси. Нарешті, посиляться гуманістична спрямованість освіти, школа стане толерантнішою до своїх вихованців. Але надзавданням сучасної літературної освіти є: повернути нації покоління молодих людей, яке читає книгу.

Одночасно є низка питань, які ще треба з'ясувати, вирішити. У сільській школі наповнюваність класів, як правило, невелика, нерідко їх відвідують 7-10 учнів. Як за цих умов упроваджувати профільне навчання? Не може ж бути такого, щоб усі ці 7-10 учнів цікавилися якоюсь однією навчальною дисципліною. Тоді як їх об'єднати в профілі?

Особливо це питання хвилює нас, учителів-словесників, оскільки інтерес до філологічного профілю дещо нижчий, ніж до інших, зокрема математичного, технологічного, суспільно-гуманітарного. У принципі відомо, що профільність навчання може бути реалізована як у межах навчального закладу, окремих класів, так і шляхом створення освітніх округів. Та це теорія. А як буде насправді?

Ясно, що навчання за профілями слід вести на високому рівні складності (але доступному). Учень має працювати над навчальними завданнями, які він ще не спроможний розв'язати самостійно, але за допомоги вчителя або своїх товаришів він це зробить.

Перепон, що стримують підготовку переводу на профільне навчання, є ще чимало. Так, шкільні бібліотечні фонди не завжди відповідають стандарту профільних класів. У книгозбірнях немає деяких програмових художніх творів, багатьох літературознавчих праць. Доступ до всесвітньої мережі Інтернету в нашій сільській місцевості обмежений. А це означає, що можливості учня до проведення наукової, дослідницької роботи звужуються. Адже йому немає звідки черпати необхідну інформацію. Бракує й спеціальної літератури, де було б зібрано відомості про професії, які користуються найбільшим попитом на ринку праці в країні та регіоні.

Учителі-словесники розробляють цікаві методики подання

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

програмового матеріалу. Вони намагаються також інформувати учнів про вищі навчальні заклади філологічного спрямування.

Специфічними ж завданнями профілізації саме літературної освіти можна назвати:

- 1) профорієнтацію учнів;
- 2) удосконалення їх загальнокультурної (у т. ч. літературної), гуманітарної підготовки.

Це – нагальна вимога часу, адже, за відомим висловом, «або ХХІ століття буде гуманітарним, або його не буде взагалі».

Література:

1. Асмус В. Ф. Чтение как труд и творчество // Вопросы литературы, 1961. – №2. – С. 41-42.
2. Брунер Дж. Психология познания. – М.: Педагогика, 1977. – С. 240.
3. Делор Дж. Образование: скрытое сокровище. – Издательство ЮНЕСКО, 1996.
4. Зинченко В. П. Живое знание. Изд. 2-е. – Самара, 1998. – С. 161.
5. Малюков А. Н. Психология переживания и художественное развитие личности. – Дубна: Феникс, 1999. – С. 58.
6. Эриксон Э. Идентичность: юность, кризис. – М.: Смысл, 1996. – С.50.

Дудченко С. О.*

АКТИВІЗАЦІЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ХІМІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті обґрунтовано доцільність впровадження сучасних інноваційних педагогічних технологій як засобу розвитку творчого потенціалу учнів, активізації їх пізнавальної діяльності на уроках хімії.

Одним із важливих напрямів роботи педагога є вдосконалення навчального процесу через впровадження нових освітніх технологій, орієнтованих на розвиток особистісно-мотиваційної та інтелектуальної сфер дитини.

У процесі навчання учні, зважаючи до виконання стандартних завдань, спрямованих на закріплення базових навичок, позбавлені можливості діяти самостійно, ефективно використовувати й розвивати власний інтелектуальний потенціал. У разі здійснення такого підходу до навчання програмовий матеріал засвоюється не настільки якісно, як має бути.

Тому необхідною умовою системи навчання є ситуація, коли дитина стає активним учасником процесу набуття нових знань, а вчитель – організатором її пізнавальної діяльності [4]. Самостійно знайдена відповідь – це маленька перемога дитини в пізнанні складного світу природи, що надає впевненості у своїх можливостях, створює позитивні емоції, усуває неусві-

* © Дудченко С. О.